

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

ЧЕРНЯКОВОЇ Валерії Олексіївни

"ЛІНГВАЛЬНІ ТА ПАРАЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОГО
МОВЛЕННЯ В ІСПАНОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ (ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ)", представлену на
здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Значна кількість сучасних теоретичних та практичних досліджень присвячена проблемам тексту та дискурсу, тобто одиницям, що є найбільш складними утвореннями зі структурної, семантичної, морфологічної, синтаксичної, прагматичної, тематичної, функціональної, інтенціональної та інших позицій. Інтегрований підхід до аналізу дискурсу мовної особистості у комунікативному просторі спирається на здобутки прагмалінгвістики (Г.Г. Почепцов, Т.А. ван Дейк), когнітивної лінгвістики (О.П. Воробйова, С.І. Потапенко), психолінгвістики (В.В. Красних), соціолінгвістики (О.І. Горошко, А.П. Мартинюк) та лінгвоперсонології (Г.І. Богін, Ю.М. Караулов, Н. В. Петлюченко). Сучасні лінгвістичні розвідки в антропоцентричному вимірі зосереджують свою увагу на вивченні того, яким чином відбувається відбір та реалізація особистістю вербальних та невербальних засобів у спілкуванні (В.І. Карасик, І.І. Серякова, Л.В. Солощук).

Дослідження індивідуального мовлення роблять необхідним вивчення параметрів мовної особистості та їх впливу на вибір індивідом лінгвальних та паралінгвальних засобів. Саме аналізу контрастивних лінгвальних, просодичних і кінетичних засобів жіночого мовлення в іспаномовному та україномовному політичних дискурсах присвячена дисертація Валерії Олексіївни Чернякової. Міждисциплінарний характер дослідження та відповідність загальній спрямованості сучасних наукових розвідок на вирішення проблем співвідношення мови і мислення, мови і свідомості, мови і

культури дозволили авторці увиразнити набір універсальних та унікальних ознак мовлення жінки в лінгвospільнотах різного ступеня спорідненості.

З іншого боку, сучасні розвідки досліджують зв'язок між мовою, владою і ідеологією, контент-аналіз політичних текстів і пошук статистичних закономірностей функціонування політичного дискурсу, дослідження вербальних і невербальних засобів в політичній діяльності лідерів. Особливості політичної комунікації вимагають від самих політиків прояву лідерських якостей, рішучості і харизми, конструювання яких в дискурсивних практиках здійснюється в комплексі різноманітних прийомів.

Актуальність рецензованої дисертації не викликає сумніву і визначається спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення гендерних особливостей усного мовлення жінок крізь призму їхньої соціальної, вікової та професійної приналежності.

Відзначу чітке формулювання дисертанткою об'єкту, предмету та матеріалу дослідження, що засвідчує її свідоме ставлення до проведення наукового пошуку. Загалом, авторка під час роботи опрацювала 52 джерела ілюстративного матеріалу, який охоплює політичні виступи іспаномовних та україномовних жінок-політиків, а також 25 лексикографічних джерел. Дисертаційна праця містить додатки, зразки експериментальних карт перцептивного аналізу мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України, 10 зведених таблиць, 40 рисунків і 6 формул, які дуже вдало ілюструють положення дисертаційного дослідження та унаочнюють результати виконаних у дисертації кількісних підрахунків, і є однією з її переваг.

Дисертація містить три розділи. У першому розділі "Теоретичні основи дослідження гендерних особливостей жіночого політичного дискурсу Іспанії, Латинської Америки та України", аналітично узагальнюючи досягнення у дослідженні поняття "гендер", авторка розкриває лінгвальні та паралінгвальні особливості жіночого усного мовлення в іспаномовному та україномовному політичному дискурсах.

У другому розділі "Методика зіставного дослідження жіночого мовлення в іспаномовному та україномовному політичному дискурсах" авторкою ґрунтовно розроблено методику проведення зіставного дослідження усного мовлення іспаномовних та україномовних жінок-політиків з використанням процедур наукового спостереження, змодельованого *tertium comparationis*, перцептивного й інструментального видів аналізу, а також статистичної обробки отриманих даних.

У третьому розділі "Лінгвальні та паралінгвальні особливості жіночого мовлення в політичному дискурсі Іспанії, Латинської Америки та України" схарактеризовано подібності і відмінності усного мовлення жінок політиків Іспанії, Латинської Америки та України. Цікавим є висновок про етноспецифічні особливості позитивного/негативного сприйняття жіночого політичного мовлення носіями іспанської та української мов.

Для визначення специфіки публічного мовлення сучасних іспаномовних та україномовних жінок-політиків на лінгвальному та паравербальному рівнях були доцільно і бездоганно використані **методи** лінгвістичного дослідження. Серед складових цієї методики виділюю зіставний метод для двобічного зіставлення публічного мовлення сучасних жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України; етнопрагматичний аналіз для виявлення етнокультурної специфіки вербальних та паравербальних засобів експресивності іспаномовних та україномовних жінок-політиків у політичному дискурсі; перцептивний аналіз для з'ясування варіативності та просодичних особливостей усного мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України. Кожна складова застосованої методики сприяла вирішенню низки завдань, які В.О. Чернякова поставила для досягнення мети своєї роботи. Авторка виконала всі завдання, серед яких найбільш суттєвими є визначення статусу жіночого мовлення як об'єкта іспаномовного та україномовного контрастивного дослідження у неблизькоспоріднених лінгвостільнотах; розробка програми й методики комплексного зіставного лінгвістичного аналізу лінгвальних, просодичних та кінетичних ознак мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської

Америци та України; виявлення подібностей, відмінностей та контрастів усного мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України; встановлення етноспецифічних особливостей позитивного / негативного сприйняття жіночого мовлення носіями іспанської та української мов. Саме результати вирішення таких вагомих завдань і сприяли **науковій новизні** цього оригінального дослідження.

Авторка спромоглася змоделювати *tertium comparationis*, за який було обрано категорію експресивності, для двобічного зіставлення жіночого політичного мовлення у неконгруентних умовах – «дві мови vs три лінгвокультури»; визначити прагматичні прояви усного мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України в політичному дискурсі; з'ясувати етноспецифічні гендерні ознаки жіночого політичного мовлення у неблизькоспоріднених лінгвоспільнотах, що є, на погляд опонента, **найсуттєвішим** у дисертації.

Вагомість наукової новизни роботи В.О. Чернякової тісно пов'язана із **теоретичним значенням** цього дослідження. Йдеться про внесок у розвиток лінгвістичної гендерології, зіставної фонетичної гендерології, контрастивну лінгвокульторологію та дискурсологію, гендерне мапування світу.

Позитивно оцінюючи в цілому представлене дисертаційне дослідження В.О. Чернякової, відзначимо насамперед його наукову ґрунтовність: висловлені думки і наукові положення є результатом глибокого осмислення опрацьованих в процесі роботи науково-теоретичних джерел. Позитивним у роботі, що розглядається, є не тільки оригінальний власний підхід до трактування особливостей усного жіночого мовлення, але й визначення диференційних ознак, які класифікуються за лінгвальними, паралінгвальними та комунікативними критеріями.

В.О. Чернякова з повагою ставиться до інших лінгвістів, доказом чому є значний обсяг опрацьованої наукової літератури (481 позиція українською та російською мовами, та 72 позиції англійською та іспанською мовами).

Основні результати рецензованої роботи мають **практичне значення** та можуть бути використаними у курсах зіставного мовознавства (розділи “Зіставна фонетика і фонологія”, “Теорія мовних універсалій”), теорії міжкультурної комунікації (розділи “Типологія міжкультурної комунікації”, “Міжкультурні гендерні стереотипи”), спецкурсах з гендерної лінгвістики, лінгвокультурології, порівняльної експериментальної фонетики, політичної лінгвістики, дискурсології та іміджелогії.

У дисертації переконливо аргументується думка про два рівні зіставлення: лінгвальний рівень – зіставлено вербальні маркери гендерно вираженої фемінної експресії; паралінгвальний рівень – зіставлено просодичні та кінетичні характеристики жіночого політичного мовлення у двох неблизькоспоріднених мовах.

Кандидатська дисертація В.О. Чернякової має досить високий науковий рівень. Позитивне враження справляє лінгвістична обізнаність авторки дисертації та її дослідницькі здібності, уміння переконливо викласти власну точку зору. Розв'язуючи поставлені в дослідженні завдання, дослідниця висловлює нові та оригінальні думки, робить цікаві у науковому відношенні спостереження щодо подібностей і відмінностей мовлення жінок-політиків Іспанії, Латинської Америки та України. Так, заслуговує на увагу висновок дисертантки про універсальні ознаки жіночого мовлення у трьох лінгвокультурах, які визначаються персуазивною специфікою політичного дискурсу і проявляються у загальному наборі риторичних засобів, а також дискурсивних стратегій і тактик, що необхідні для досягнення максимального ефекту впливу на аудиторію, незалежно від її належності до будь-якої лінгвокультури.

На користь дисертантки й значна **апробація** результатів дослідження. Так, В. О. Чернякова виступила з доповідями на 11 міжнародних наукових конференціях; нею опубліковано 18 статей і тез доповідей на наукових конференціях, 6 з яких надруковано у фахових наукових виданнях України, 1 – у зарубіжному спеціалізованому виданні.

Автореферат, публікації авторки повністю відбивають зміст дисертації. Виклад основних положень чіткий і прозорий. Структура роботи не викликає жодного сумніву.

Дисертаційне дослідження В.О. Чернякової заслуговує на схвалення. Проте, як кожна робота такого гатунку, вона дає ґрунт для роздумів щодо перспектив розширення обраного напрямку в лінгвістиці, дозволяє висловити авторці деякі побажання щодо поліпшення оформлення та формулювання результатів наукового пошуку:

1. Як відомо, політичний дискурс має велику кількість жанрових форм, зокрема дебати, політичні виступи, прес-конференції, інтерв'ю та ін. У зв'язку з цим хотілося б уточнити, чому авторка обрала матеріалом дослідження лише жанр "*політичний виступ*" з огляду на те, що об'єктом дослідження є жіночий іспаномовний та україномовний *політичний дискурс*?

2. Методика дослідження є чіткою та прозорою, проте хотілося б почути деякі уточнення. Зокрема, авторка говорить про концептуальні маркери фемінної експресії у параграфі 3.1.4. Які методики аналізу було використано для визначення концептуальних ознак експресивності жіночого мовлення?

3. Виникають окремі запитання до дисертантки стосовно деяких складників термінологічного апарату роботи. Що авторка розуміє під "*жіночими експресивними мікроконтекстами*" (с.8) та які їх межі? Чи розрізняються ці мікроконтексти за обсягом та структурою?

Було б також доцільно зупинитися на авторському розумінні та співвідношенні понять *чоловіча та жіноча модель поведінки* та *чоловічі та жіночі стереотипи* (с. 16 – 17), а також *стилі поведінки*.

4. Є побажання щодо форми подачі матеріалу. Бажано було б більш експліцитно окреслити зіставний аспект дослідження у першому розділі, у зв'язку з цим є зауваження до авторки щодо формулювання назв параграфів першого розділу.

В основному роботу виконано охайно. Проте є побажання до авторки, які стосуються технічного оформлення дисертації (зокрема, с. 24, 40, 74).

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку лінгвістики. Всі положення, винесені авторкою на захист, є теоретично новими, зробленими самостійно внаслідок власного дослідження.

За своєю актуальністю, новизною, теоретичною й практичною значущістю отриманих результатів, а також науковим рівнем виконання дисертаційна робота Чернякової Валерії Олексіївни "Лінгвальні та паралінгвальні особливості жіночого мовлення в іспаномовному та україномовному політичному дискурсах (зіставний аспект)", відповідає вимогам Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України, зокрема п. 9, 11 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Офіційний опонент



Л.Л. Славова,

доктор філологічних наук, доцент,

професор кафедри теорії та практики

перекладу з англійської мови Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПІСЬМО ЗАКЛЮЧНО
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ
24.11.2015

